

**LATVIJAS
UNIVERSITĀTE**
ANNO 1919

IEGULDĪJUMS TAVĀ NĀKOTNĒ

PROFESIONĀLAJĀ IZGLĪTĪBĀ IESAISTĪTO
VISPĀRIZGLĪTOJOŠO MĀCĪBU PRIEKŠMETU PEDAGOGU
KOMPETENCES PAAUGSTINĀŠANA

E- Kulturoloģija

Indivīda un sabiedrības attiecības kultūrā

Indivīds un masu un elitārā kultūra. Subkultūras

5. stunda

Materiāls izstrādāts

ESF Darbības programmas 2007. - 2013.gadam „Cilvēkresursi un nodarbinātība”
prioritātes 1.2. „Izglītība un prasmes”

pasākuma 1.2.1. „Profesionālās izglītības un vispārējo prasmju attīstība”

aktivitātes 1.2.1.2. „Vispārējo zināšanu un prasmju uzlabošana”

apakšaktivitātes 1.2.1.1.2. „Profesionālajā izglītībā iesaistīto pedagogu
kompetences paaugstināšana”

Latvijas Universitātes realizētā projekta

**„Profesionālajā izglītībā iesaistīto vispārizglītojošo mācību priekšmetu pedagogu
kompetences paaugstināšana”**

(Vienošanās Nr.2009/0274/1DP/1.2.1.1.2/09/IPIA/VIAA/003,
LU reģistrācijas Nr.ESS2009/88) īstenošanai.

Rīga, 2010

Stundas tēma: Indivīds un masu un elitārā kultūra. Subkultūru vieta sabiedrības dzīvē.

Stundas mērķis: veidot izpratni par dažādu sociālo grupu kultūras īpatnību izpausmēm un savas kultūras izvēli.

Stundas uzdevumi:

- 1) izprast pamatjēdzienu būtību,
- 2) iepazīt minēto kultūru pazīmes,
- 3) noformulēt uzdevumus patstāvīgajam darbam- aptaujai.

Jēdzieni: masu kultūra, elitārā kultūra.

Metodiskie ieteikumi.

Masu kultūras jēdziens.

➤ Līdz 20.gs. sākumam tika izdalītas **augstā** un **zemā jeb tautas** kultūra;

- **augstā** - klasiskā māksla, literatūra, mūzika,
- **zemā** - adresēta tautas masām (piemēram t.s. „ tautas grāmatas” jeb robinsoniādes tipa gr-tas; par šo fenomenu pasaules un latviešu literatūrā lasāms L. Limanes raksts „Robinsoniāde un stāsts par Genovevu latviešu grāmatniecībā „ grāmatā „Grāmatas un grāmatnieki”. R.,Zinātne, 1986, 138.- 145. lpp.).

➤ Līdz ar masu saziņas līdzekļu strauju attīstību industrializācijas laikmetā veidojās jauna kultūras forma- masu kultūra, ko mūsdienās visaptveroši un plaši apzīmē arī kā populāro kultūru, kas tiek lietots arī kā sinonīms tautas kultūrai un abas arī sajaucas tā rezultātā robežas grūti noteikt; šī kultūra var ietvert sevī opozicionālus elementus, jo vienkāršā tauta vairāk sarežģītu vai intelektuāli virzītu kultūru var nesaprast un tāpēc demonstratīvi priekšroku dod viegli uztveramām kultūras parādībām, tādējādi parādot protestu.

➤ *Masu kultūra ir kultūra, kas saistīta ar masveida produkciju un ir domāta plašam jeb masveida patēriņam.*

Austruma S., Muižarāja I. Kulturoloģija vidusskolai. R., Zvaigzne ABC, 2010, 175.lpp.

Šī kultūra tiecas aptvert pēc iespējas plašāku sabiedrību.

➤ *Par masu kultūras sākumu uzskatāms 20. gadsimta sākums. 20. gados turpinājās dzīves līmeņa celšanās Amerikas Savienotajās valstīs, desmitgades otrajā pusē arī daudzās Eiropas valstīs. Svarīgākie faktori masu kultūras tapšanai-*

- *pilsoņu brīvā laika,*
- *pirktspējas un*
- *politiskās nozīmības pieaugums.*

Šie faktori veicināja informācijas apmaiņas un izpriecu attīstību un sākās masveida izklaides un masu saziņas līdzekļu laikmets.

Pēc: Ekonens J., Kulju V., Matsinena T., Sarinens H.. Eiropas kultūras vēsture vidusskolai. R., Zvaigzne ABC, 1998, 134. lpp.

➤ *„Ja tradicionāli eiropeiskās kultūrās līdz 20. gs. sākumam tika pretstatītas divas kultūras formas - augstā (klasiskā māksla, mūzika un literatūra) un tautas kultūra, tad līdz ar masu saziņas līdzekļu attīstību veidojas jauna kultūras forma — masu kultūra. Mūsdienās visplašākais, aptverošais termins šajā ziņā ir populārā kultūra, kas, it īpaši britu kultūras pētniecībā pārmantotajā nozīmē, ir moderns sinonīms tautas kultūrai.”*

Skulte I., Kozlovs N.. Subkultūras jēdziena teorētiskās robežas. www.dialogi.lv

➤ **Prese** *kļuva par svarīgu politisko faktoru, par ceturto varu, bet jo īpaši populāras kļuva t.s. tautas avīzes, jeb „dzeltenā prese”, kas kā par jaunumiem rakstīja par baumām, sensācijām, skandāliem un jau 20. gadsimta sākumā sasniedza milzu tirāžu- vairāk ka miljonu eksemplāru un tas piešķīra šīm avīzēm milzu ietekmi.*

➤ *Avīzes sākotnējā auditorija- pilsētu nabadzīgie iedzīvotāji, kuru dzīve bija pelēka, vienmuļa un trūcīga, kurus interesēja kaut kas atraktīvāks un krāsaināks par viņu dzīvi- sensācijas un skandāli, protesti.*

➤ *Šī avīzes veida radītājs ir amerikānis Rendolfs Hērsts.*

Pēc: Ekonens J., Kulju V., Matsinena T., Sarinens H.. Eiropas kultūras vēsture vidusskolai. R., Zvaigzne ABC, 1998, 134. lpp.

- *Mūsdienās šāda veida prese (gan avīzes, gan žurnāli), ko dēvē arī par "vakara presi", " bulvāru laikrakstiem" (vai žurnāliem), tiek iespiesta un ir populāra dažādos sabiedrības slāņos daudzās valstīs, arī Latvijā- piemēram, laikraksts „Vakara Ziņas”.*
- **Radio** ir otrs masu saziņas līdzeklis, ar kura palīdzību ļoti ātri un tieši var sasniegt visplašākās masas.
- *Radio kalpoja visdažādākās informācijas izplatīšanai, bet vienkāršajiem cilvēkiem radioprogrammas bija izklaide. Radio tika novietots istabas vidū, un ap to pulcējās visa ģimene, lai klausītos koncertus vai raidlugas. Daudzās valstīs radio kļuva arī par svarīgu reklāmas instrumentu, kas informēja par patērētājsabiedrības jaunumiem.*

Pēc: Ekonens J., Kulju V., Matsinena T., Sarinens H.. Eiropas kultūras vēsture vidusskolai. R., Zvaigzne ABC, 1998, 136. lpp..

- > **Televīzija** stabili vietu sabiedrības ikdienā ieņēma 20. gs. 50. gados, šodien tas ir neatņemama sastāvdaļa gandrīz ikvienā mājā. Ātri tā ieņēma efektīgākā sabiedriskās domas veidotāja vietu. Televizors līdz masām ātri var aizvadīt gan politiķu runas, gan ziņas, gan masu kultūras „ziedu” – seriālus.

➤ **Kinematogrāfs, kino**. Sākotnēji 20. gs. sākumā tika uzskatīts par maznozīmīgu, tomēr popularitāte strauji pieauga, jo tika demonstrētas vienkārša satura filmas un piedāvātas lētas ieejas biļetes, un tas pirmām kārtām bija nabadzīgo pilsētnieku izklaides veids. Lielākoties kinoteātru apmeklētājs bija sievietes.

- Kino vēsturē unikāls ir padomju režisora Sergeja Eizenšteina devums- filmas par revolūciju, kuru starpā īpaši izceļama „Bruņukuģis Potjomkins”(1925), kas stāsta matrožu dumpi uz kuģa.

(Skatīt: www.youtube.com „Eizenšteins atkal Rīgā”; www.video.google.com „Kirasšipo „Potjomkin””)

- Kino popularitāti masās vairoja kino kulta zvaigznes Grēta Garbo, Merilina Monro u.c., kā arī Čārlijs Čaplins ar savu mazā klaidoņa tēlu.

- Attēlā aktieris redzams filmā „Mazulis”:

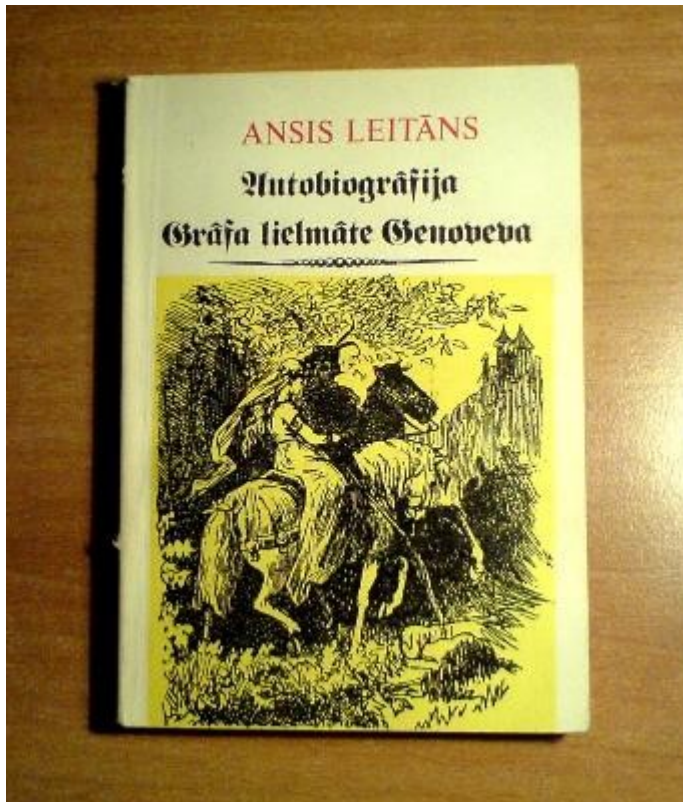

Aktrise Merilina Monro

> **Pirmās masu kultūras izpausmes literatūrā:** „18. gadsimtā tautas grāmatu autori nereti mēdza ilgstoši ekspluatēt kāda modē nākušā literāra darba idejas un motīvus. Par šādu „modes grāmatu” kļuva arī angļu rakstnieka D. Defo (ap 1660-1731) romāns „Robinsons Kruzo”(1719).(..)

Latviešu lasītājs „Robinsonu Kruzo - „Robinsonu Krūziņu” pirmoreiz saņēma 1825. gadā.”

L. Limane. „Robinsoniāde un stāsts par Genovevu latviešu grāmatniecībā.”// „Grāmatas un grāmatnieki”. R.,Zinātne, 1986, 138.- 145. lpp.

www.ibook.lv

Viena no populārākajām tautas grāmatām Eiropā un Latvijā 19. gadsimtā – A. Leitāna lokalizētā „Grāfa lielmāte Genoveva” (1845).

*** Uzdevums skolēniem- nosaukt 3 viņiem zināmas kultūras parādības, kuras varētu pieskaitīt pie masu kultūras un paskaidrot savu izvēli.**

Elitārās kultūras jēdziens.

Autore- Sigita Daugule

- Mūsdienās bieži lietoti jēdzieni- *intelektuālā elite, politiskā elite, biznesa elite... Elitārs slānis, elitārs dzīvojamais rajons, elitāra kompānija, elitāra organizācija, elitāra skola...*

Ko mēs saprotam ar šiem vārdiem? Ko tie pasaka par sabiedrību, kurā dzīvojam?

- Vārds „*elite*” cēlies no franču valodas un nozīmē „vislabākais, izredzētais.”
- Elites daļa parasti veidojas neformāli, apvienojot cilvēkus ar augstām, garīgām spējām.
- Ar šo jēdzienu parasti raksturo sabiedrības „*morāli cēlāko, estētiski un intelektuāli apdāvinātāko, darbīgāko un izglītotāko un produktīvāko tās daļu. (..)Elite sastopama katrā sabiedrības slānī, šķirā. (..)*”

- „Par elitārās kultūras autoriem un patērētājiem tradicionāli uzskata attiecīgās sabiedrības augstāko slāni.”
- Elitārajai kultūrai raksturīga:
 - margināla noslēgtība,
 - garīgs aristokrātisms,
 - vērtību pašpietiekamība.

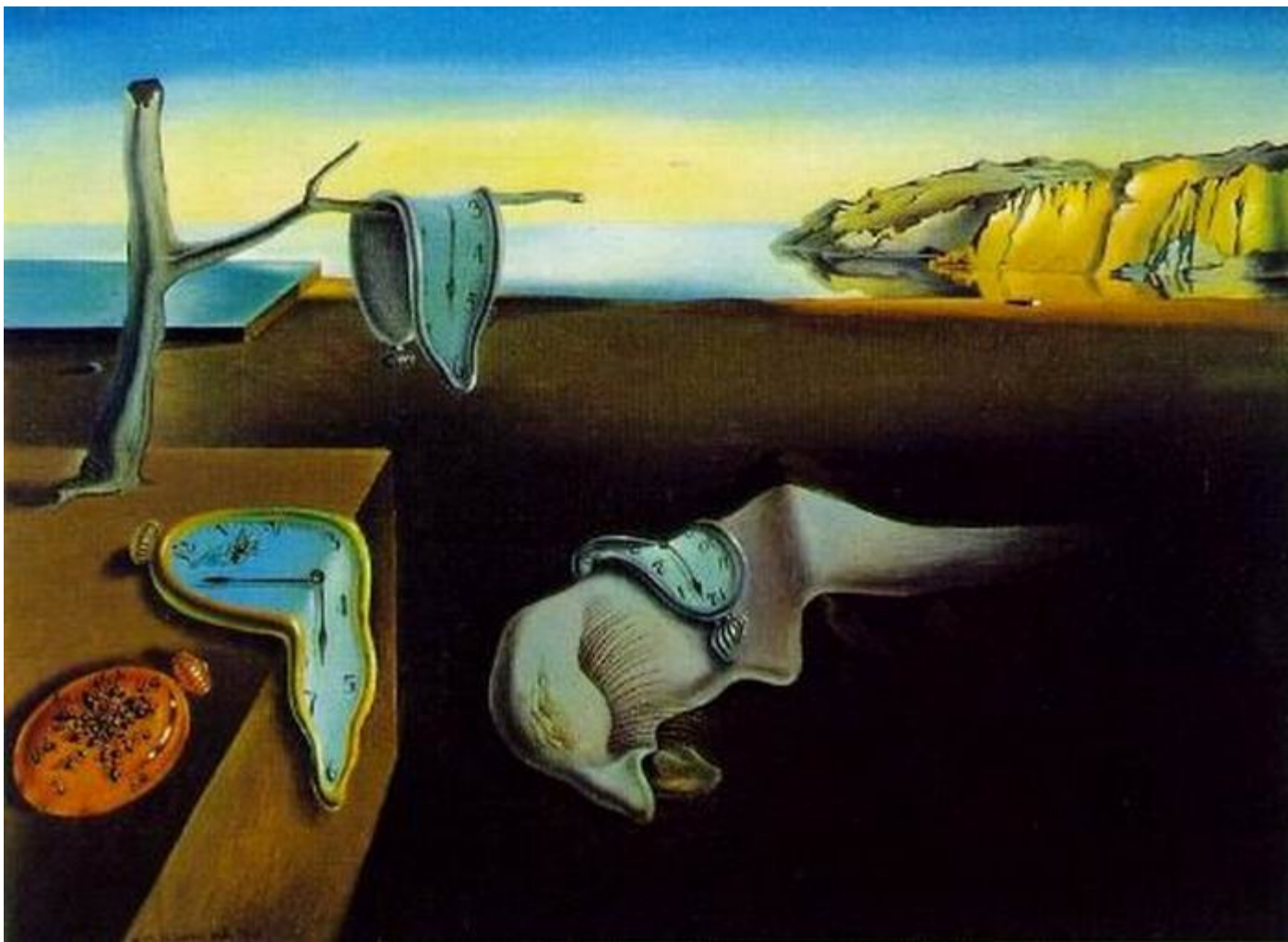
Priedītis A. Kultūras teorija un vēsture. Daugavpils, A.K.A, 2003, 66.-68.lpp.

Ir arī šāds viedoklis par šo sabiedrības daļu:

- „Ikdienišķajā valodā vārdam „elite” ir diezgan ambicioza pieskaņa. Tas asociējas ar smalkajām aprindām, snobiem un augstprātības izpausmēm. Šajā gadījumā elite tiek identificēta, pareizāk sakot – sajaukta, ar prominencēm, vienkārši populāriem cilvēkiem. (..). Ļoti vispārīgā apzīmējumā ar sabiedrības eliti domāju cilvēku grupu (grupas), kas būtiski ietekmē vispārīgo situāciju valstī un sabiedrībā. Cilvēki, kas būtiski ietekmē pastāvošo vērtību sistēmu, cilvēku uzskatus un rīcību, lēmumu pieņemšanu. Neatkarīgi no tā, vai to kāds grib vai negrib, mērķtiecīgi veido vai neveido, katrai sabiedrībai ir sava elite.”

(www.vissnotiek.lv; no LTV1 raidījuma „Viss notiek”; publicēts 13.04.2010.)

- Mūsdienās elitārās kultūras izpausmes visvairāk un spilgtāk izpaužas intelektuāļu un radošo cilvēku aprindās.
- Elitāro kultūru labi raksturo modernisma un avangarda mākslas piemēri.

Surreālisms- viens no modernisma virzieniem

14. Abstrakcionisms-abstraktā māksla, bezpriekšmetiska māksla-formālistisks mākslas virziens, kas reālas, priekšmetiskas formas aizstāj ar abstraktiem elementiem. Radies 20.gadsimtā.

Avangarda kino kā viena savdabīgām mūsdienu modernās mākslas sastāvdaļām.

Modernisma izpausmes literatūrā aplūkotas Bronislava Tabūna grāmatā „Modernisma virzieni latviešu literatūrā”. R., Zinātne, 2008.

Jautājumi skolēniem klasē:

- 1) **nosauciet 3 elitārās kultūras parādības, ar kurām esat sastapušies. Skaidrot savu izvēli,**
- 2) **Kuras- masu vai elitārās kultūras- elementus Jūs visvairāk saskatāt mūsdienu sabiedrībā?**

Izmantotās literatūras un Interneta avotu saraksts.

1. Austruma S., Muižarāja I. Kulturoloģija vidusskolai. R., Zvaigzne ABC, 2010.
2. „Grāmatas un grāmatnieki”. Rakstu krājums. R., Zinātne, 1986.

3. Ekonens J., Kulju V., Matsinena T., Sarinens H.. Eiropas kultūras vēsture vidusskolai. R., Zvaigzne ABC, 1998.
4. Krasnā A. Intelektuālā elite mūsdienu elitarizētajā sabiedrībā.// Žurnāls „Psiholoģijas pasaule”, 2008. g. nr.3.
5. Priedītis A. Kultūras teorija un kultūras vēsture. Daugavpils, A.K.A, 2003.
6. Tabūns B. Modernisma virzieni latviešu literatūrā. R., Zvaigzne, 2008.
6. www.dialogi.lv // Skulte I., Kozlovs N.. Subkultūras jēdziena teorētiskās robežas.
7. www.youtube.com „Eizenšteins atkal Rīgā”.
8. www.video.google.com „Kirassipo „Potjomkin””.
9. www.satori.lv
10. www.vissnotiek.lv